Výzkum žáků s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka ve školách

Konference Přijímáme, začleňujeme a vzděláváme žáky cizince X aneb co je nového v této oblasti; 15.10.2026

Renáta Mikešová, Blanka Tollarová, Martin Šimon, Jana Stachová, Ondřej Valenta, Yvona Kostelecká, Andrea Krchová, Olga Zhmurko

Vzdělávání cizinců ve školách a jeho dopad na úspěšné začlenění do české společnosti (2023-2026)

Zadavatel: Technologická agentura ČR (TA ČR), Program Sigma
Příjemce: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i
Filosofická fakulta UK
Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty
Aplikační garant: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)

Cíle projektu:

1. zjistit aktuální situaci vzdělávání žáků s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka v základních a středních školách, identifikovat hlavní bariéry jazykové přípravy, navrhnout opatření k jejich odstranění a upozornit na příležitosti systému a možnosti jejich podpory
2. zjistit překážky při přestupu cizinců ze základní na střední školu
3. identifikovat a porovnat důvody předčasného ukončování středoškolského vzdělání u českých žáků a žáků cizinců

Podíl žáků cizinců je ve středních školách nižší než v základních

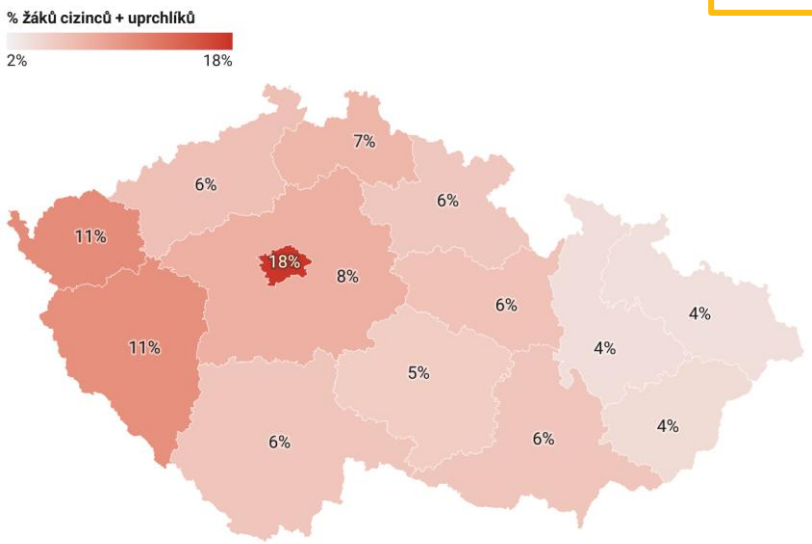
Žáci cizinci (k 30.9.2025): základní školy **7,7 % žáků** (76 726)

střední školy **5,0 % žáků** *(24 993, ve věku SŠ 15-21, denní studium)*

? MV pobyt

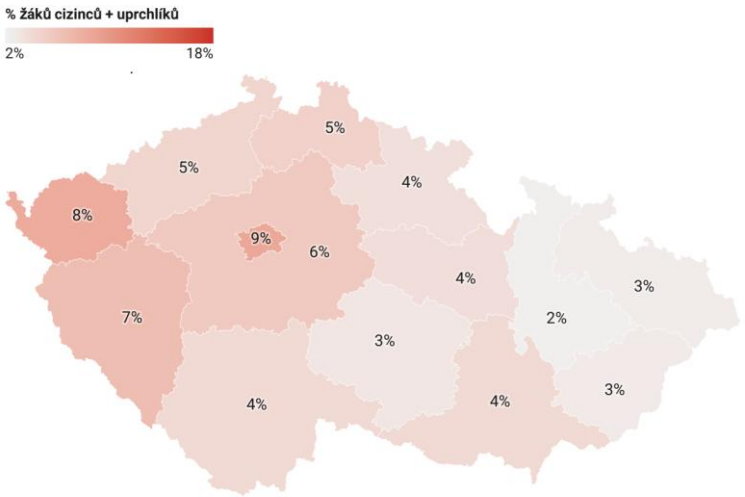
? MPSV práce

Podíl žáků cizinců v ZŠ v krajích

Zdroj: MŠMT, výkaz M03, data na vyžádání

Podíl žáků cizinců v SŠ v krajích

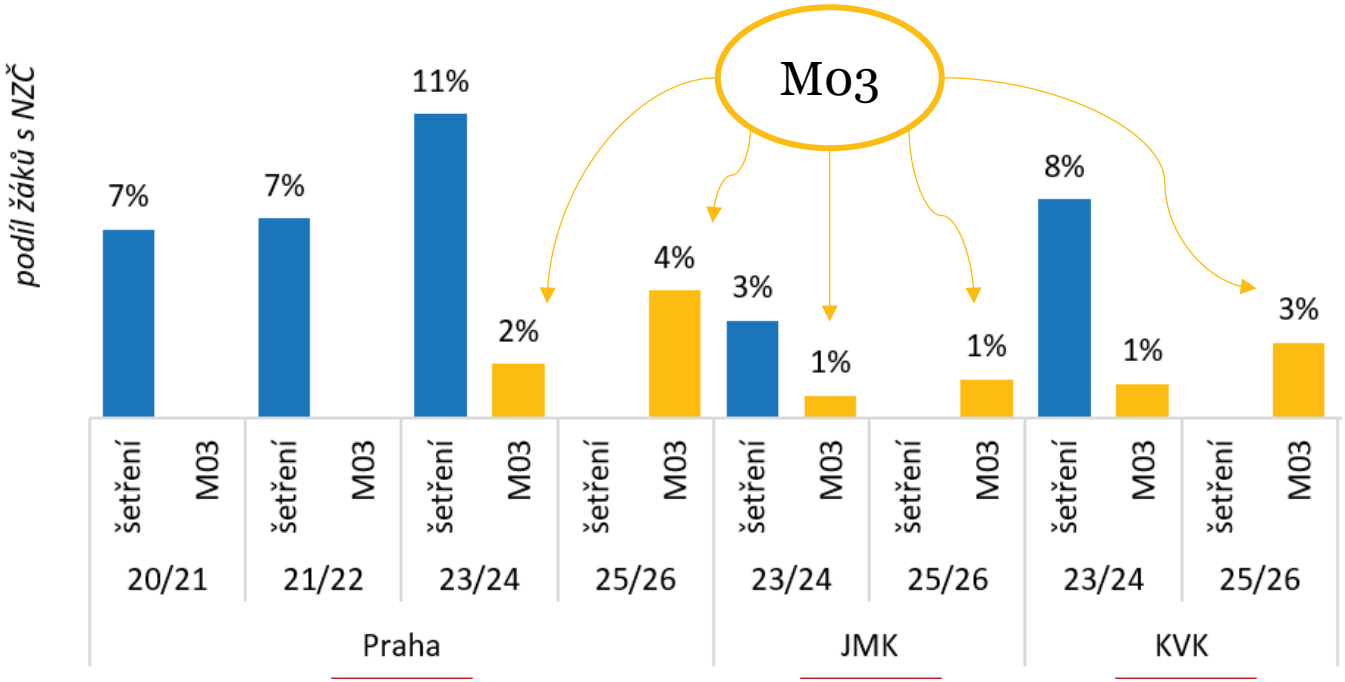
Zdroj: MŠMT, výkaz M08, data na vyžádání

Jak žáci cizinci zvládají češtinu? Víme jen o těch, kteří téměř neumějí česky

- Jazyková úroveň se (ve výkazech) sleduje pouze v základních školách.

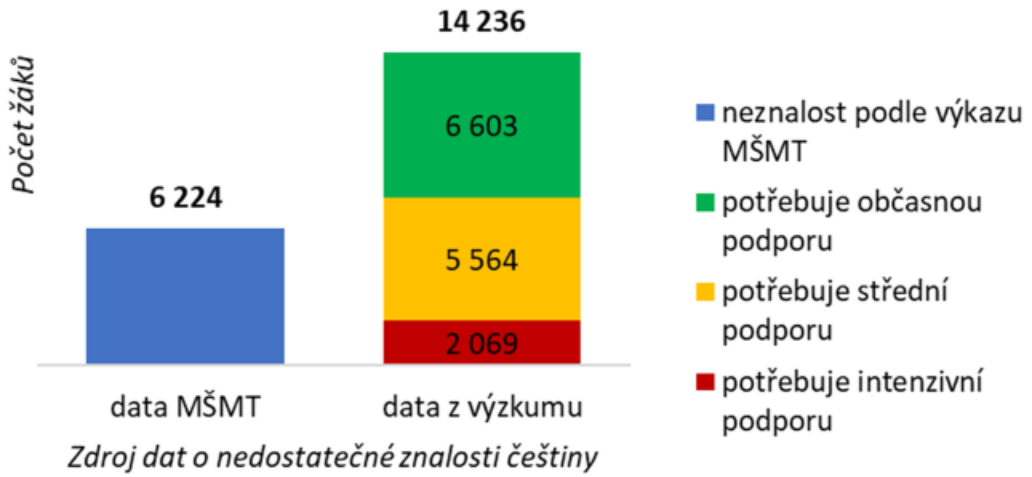
- **Ve školách je více žáků s nedostatečnou znalostí češtiny, než o kolika vypovídají administrativní data.**

- **Definice nedostatečné znalosti pro ZŠ** zahrnuje pouze žáky, kteří **česky téměř neumějí** „Žák nemá ani minimální jazykové, řečové a komunikativní dovednosti v českém jazyce odpovídající jeho věku …“

Tři úrovně znalosti češtiny umožňují zachytit více žáků a plánovat jejich podporu

Základní školy

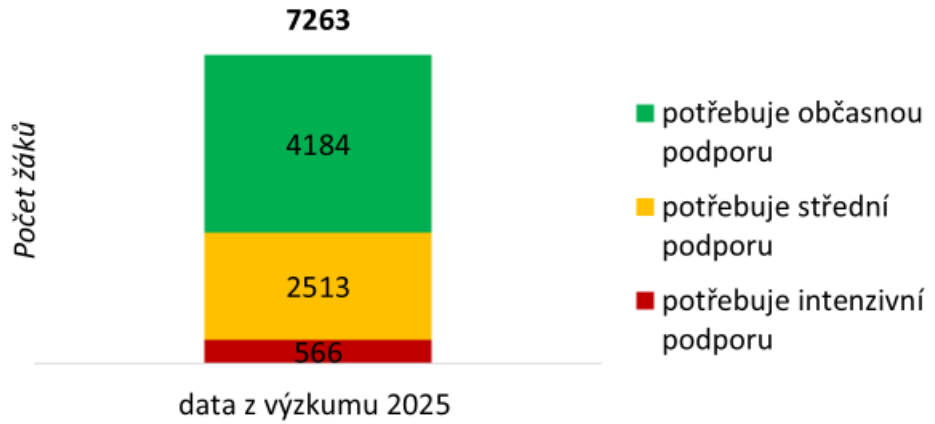

Zdroj dat o nedostatečné znalosti češtiny

Zdroj: MŠMT (výkaz M03, jaro 2024) & výzkumné šetření "Žáci s nedostatečnou znalostí češtiny v ZŠ, 2024" (N = 724 základních škol)

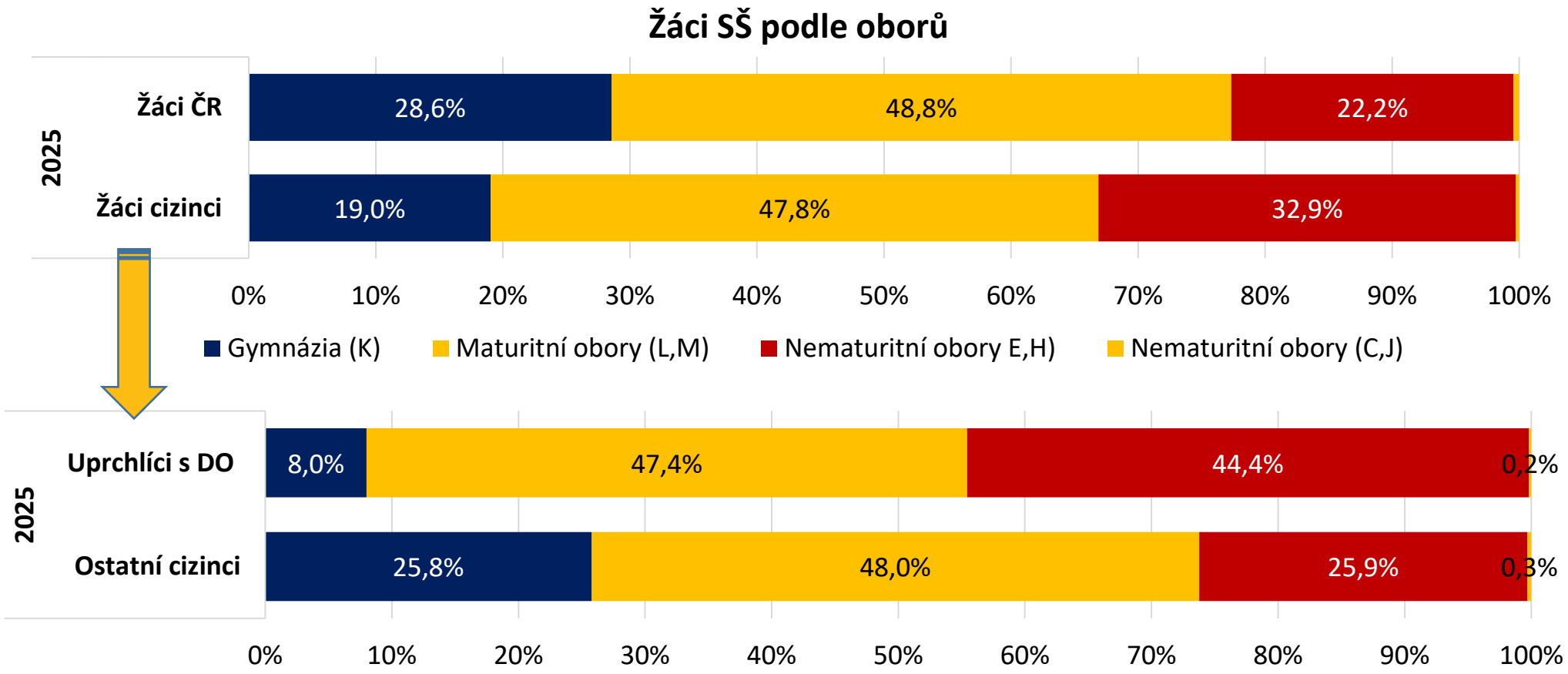
Střední školy

- počet žáků s NZČ se nezjišťuje
- výzkum 2025 (990 škol) – 7263 žáků

Zdroj: Výzkumné šetření: „Žáci s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka v SŠ, 2025“

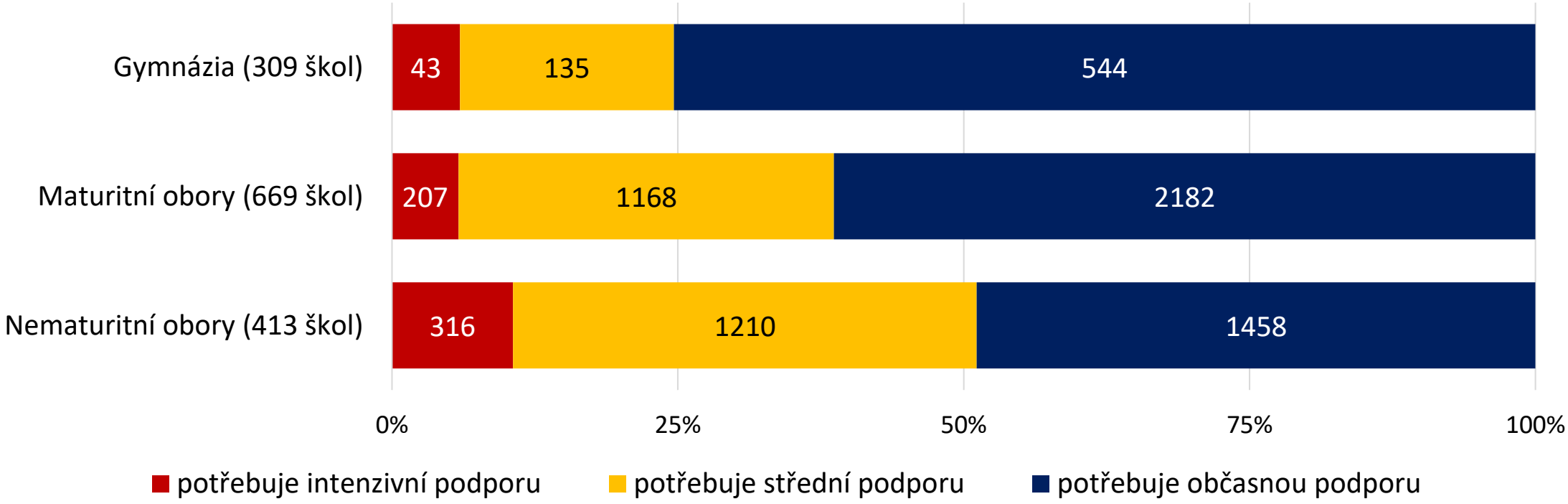
Střední školy: cizinci chodí méně často na gymnázia a častěji na nematuritní obory – zejména uprchlíci z Ukrajiny

Zdroj: data MŠMT 2025

Žáci s vyšší potřebou podpory chodí na nematuritní obory

Žáci s nedostatečnou znalostí češtiny podle úrovně znalosti češtiny a míry potřebné podpory – v gymnáziích, maturitních a nematuritních oborech

Zdroj: Výzkumné šetření: „Žáci s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka v SŠ, 2025“

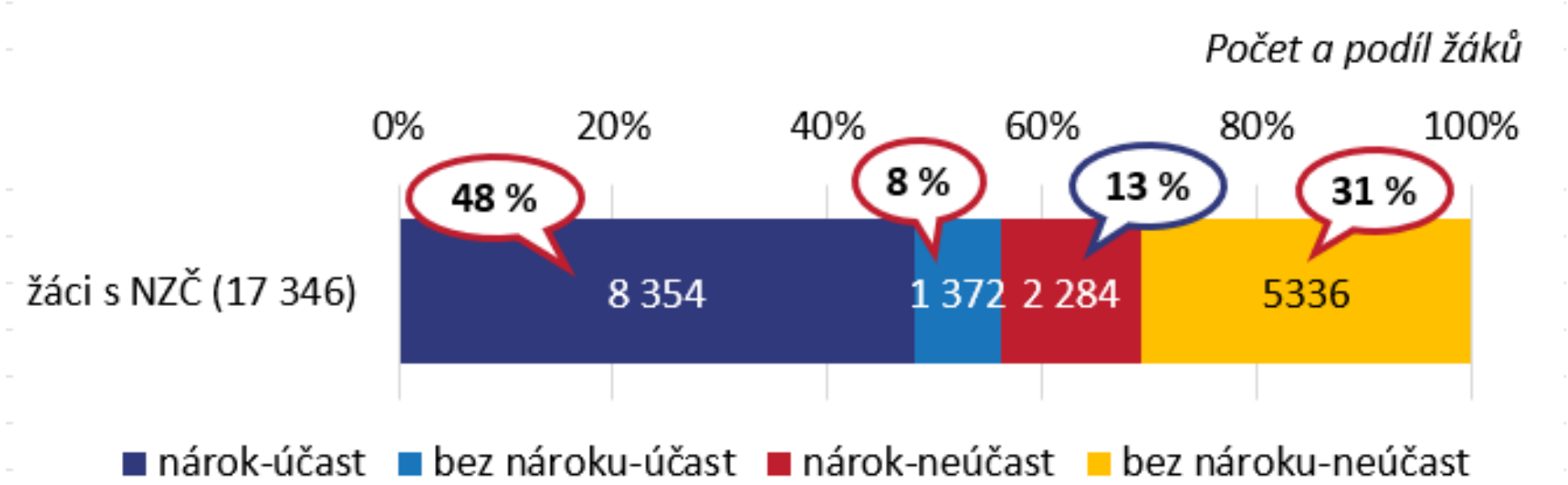
Doporučení: sledovat jazykovou úroveň a podporovat školy

Doporučujeme:

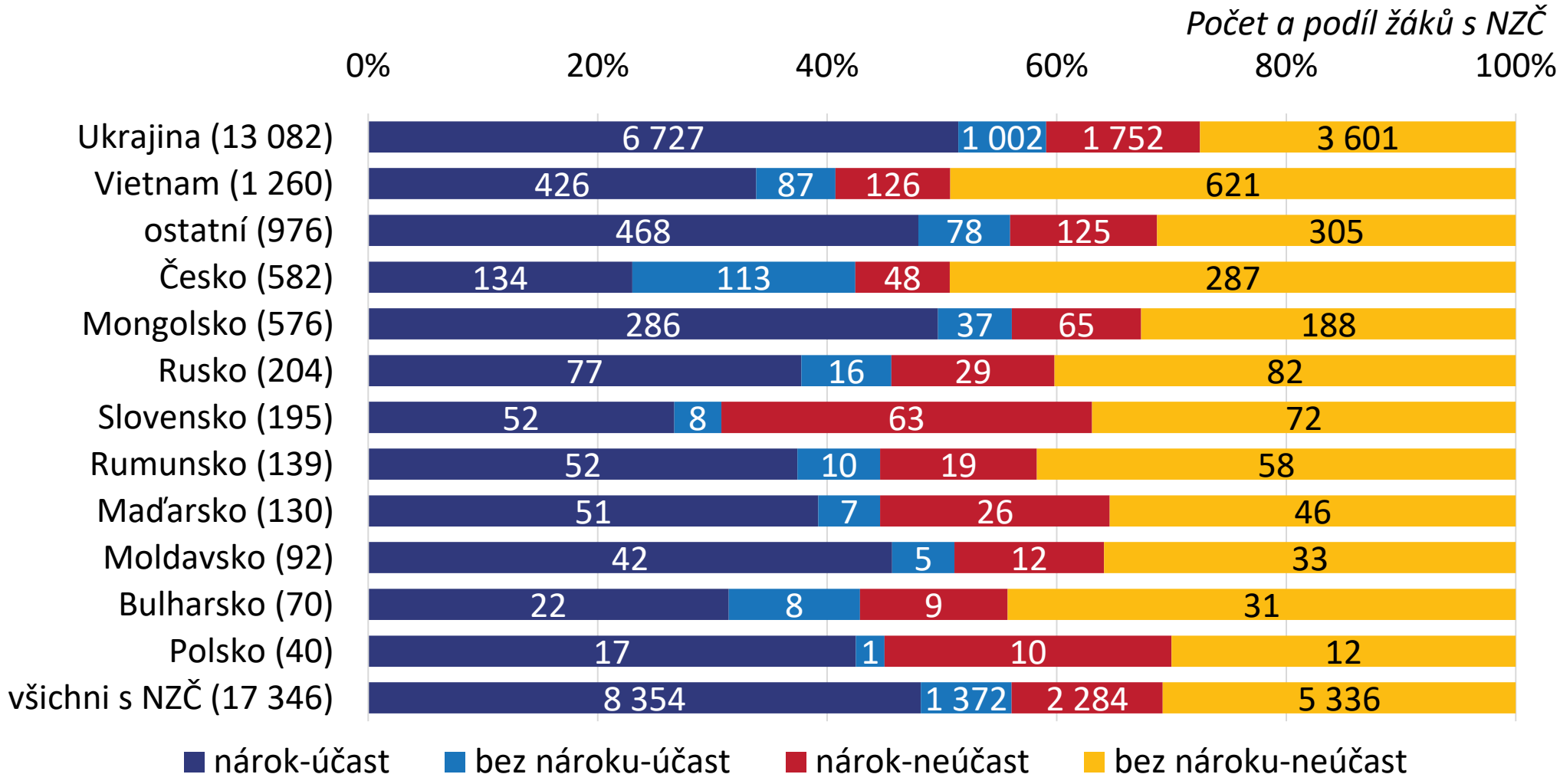
- Sledovat jazykovou úroveň / míru potřebné podpory na třech úrovních – i jen odhadem
- Vytvořit definice úrovní, zřejmě odlišné pro ZŠ a SŠ

Nárok a účast žáků s nedostatečnou znalostí češtiny na jazykové přípravě v ZŠ – 2025/26

- **17 346 žáků s nedostatečnou znalostí češtiny** (1,7 % všech žáků, 22 % žáků cizinců - ! nejsou jen cizinci)
- **14 601 žáků s nárokem na JP** (1,5 % všech žáků, **61 %** všech žáků s nedostatečnou znalostí češtiny)
- **12 850 žáků se účastní JP** (1,3 % všech žáků, **56 %** všech žáků s nedostatečnou znalostí češtiny)

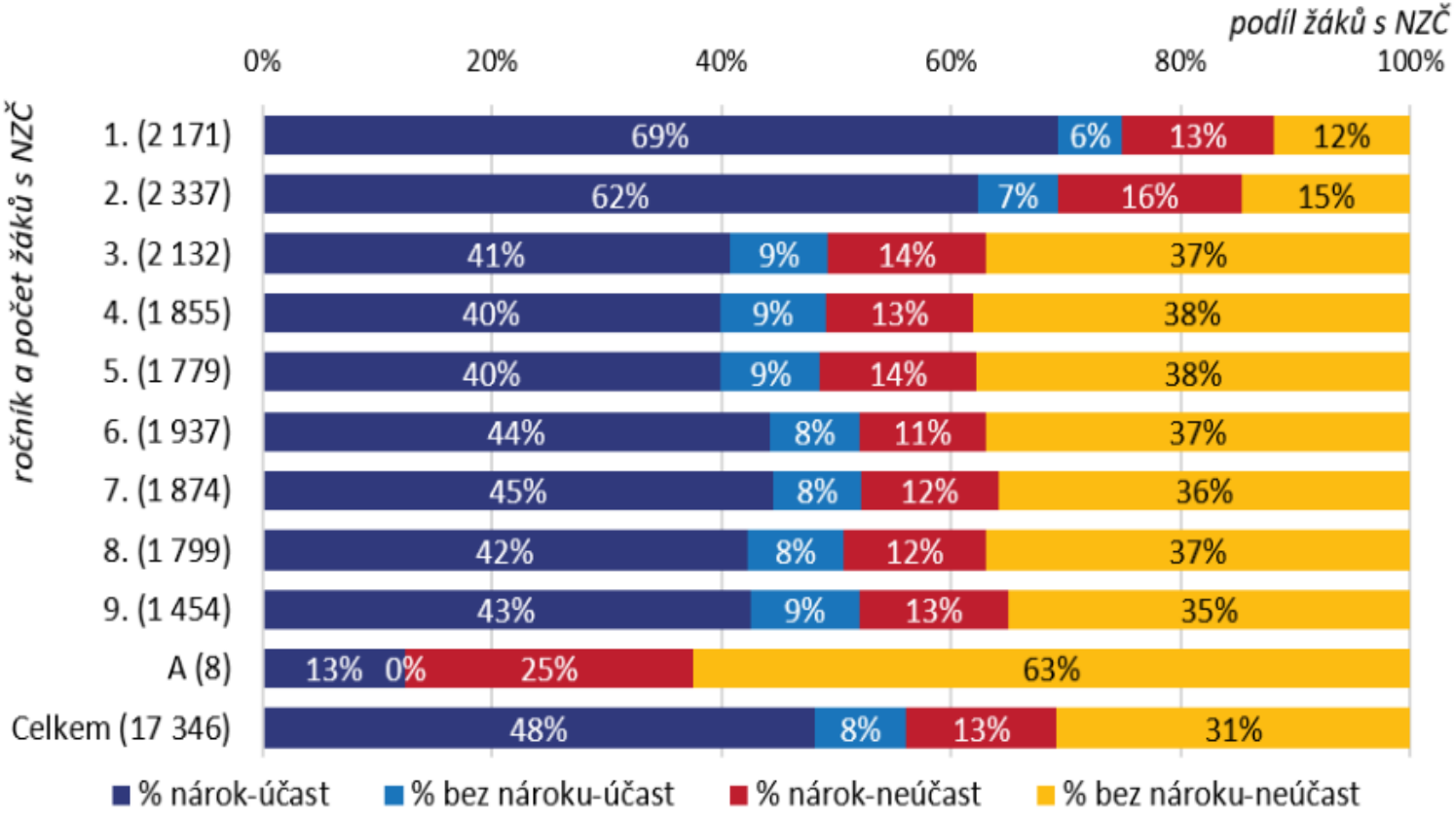
Nárok a účast žáků s nedostatečnou znalostí češtiny na jazykové přípravě v ZŠ – 2025/26 – podle státního občanství

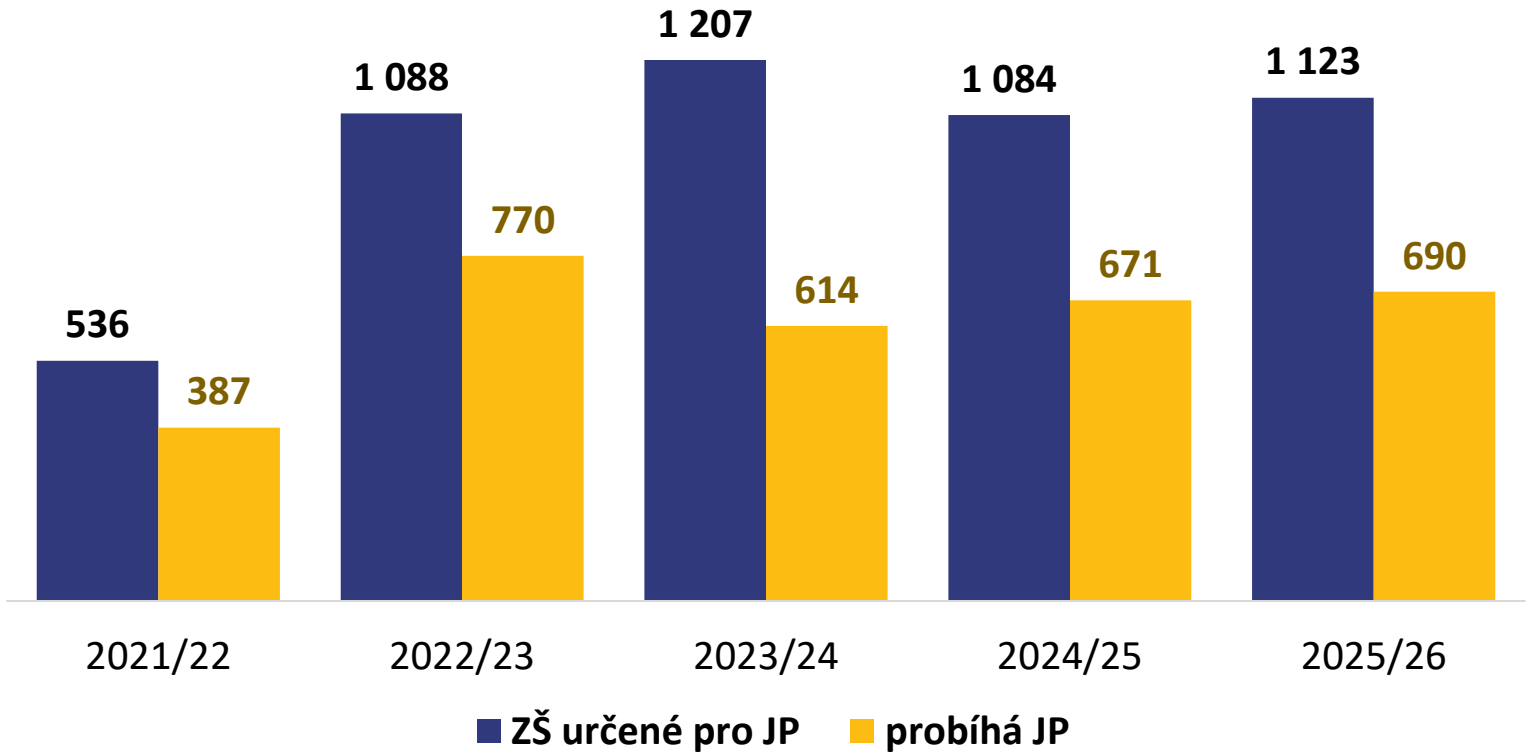
Nárok a účast žáků s nedostatečnou znalostí češtiny na jazykové přípravě v ZŠ – 2025/26 – podle ročníku

- nárok na jazykovou přípravu mají zejména žáci 1. a 2. ročníků (82 %, resp. 78 %), od 3. ročníku je to kolem 53 – 56 %

- Nárok je stanoven podle délky školní docházky
- Důsledek: I ve vyšších ročnících jsou žáci s nedostatečnou češtinou, ale zhruba polovina z nich již nemá nárok na jazykovou přípravu – přestože ji potřebují

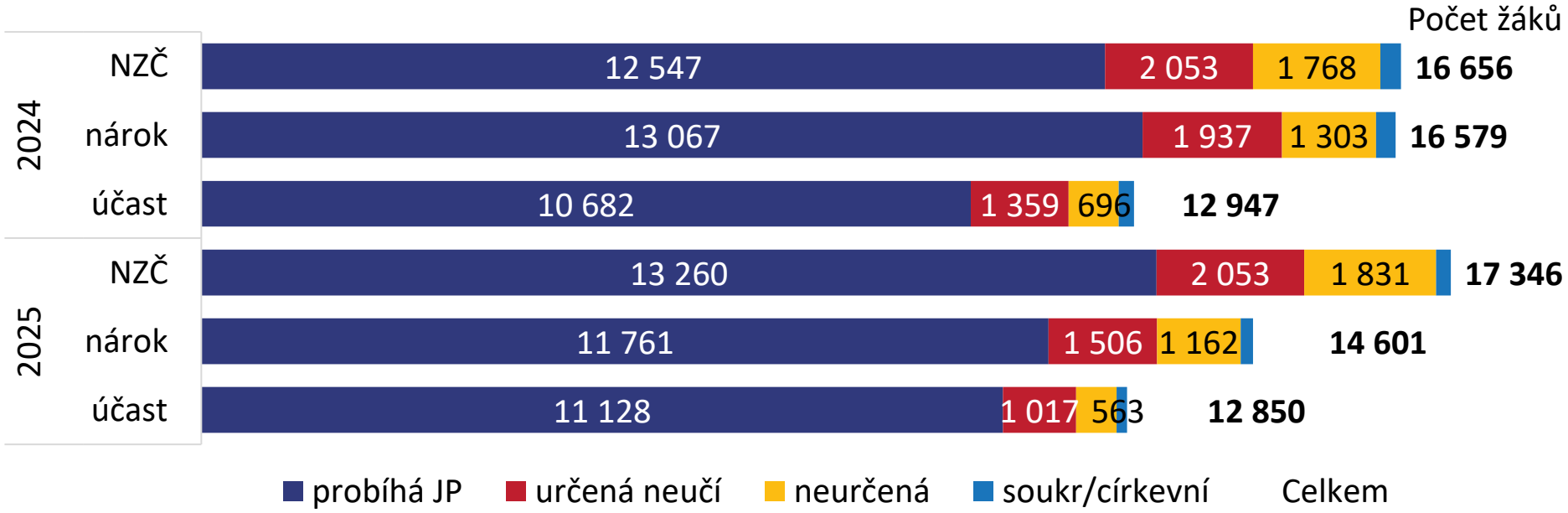

Základní školy určené pro jazykovou přípravu – ne ve všech probíhá jazyková příprava

Základní školy určené pro jazykovou přípravu a žáci s nedostatečnou znalostí češtiny

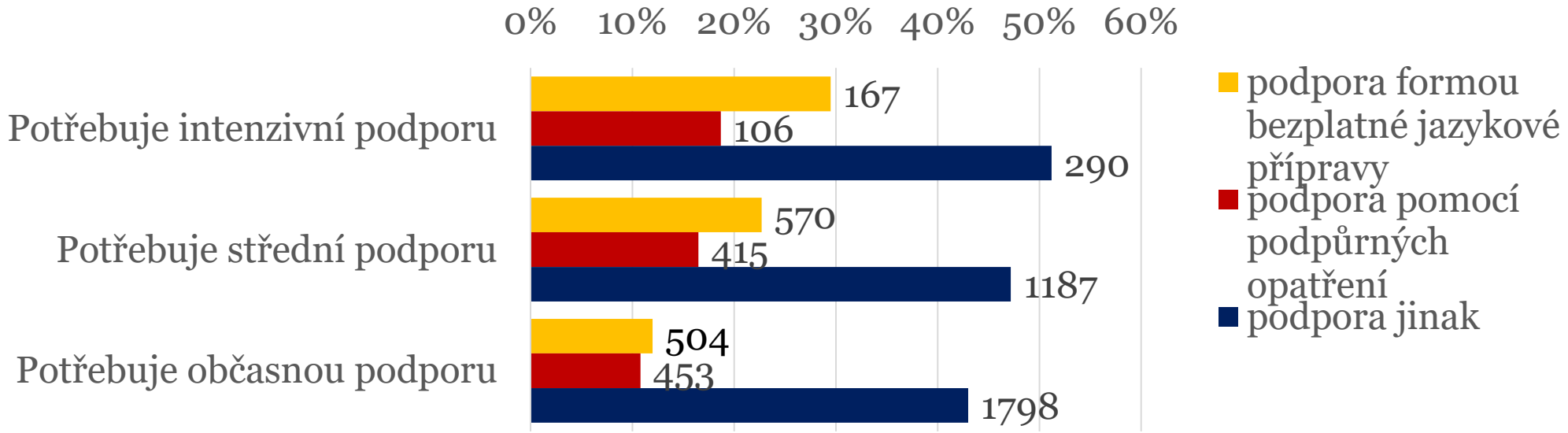
- Tři čtvrtiny žáků s nedostatečnou znalostí češtiny chodí do určených škol, kde probíhá jazyková příprava.
- Do těchto škol chodí zhruba 80 % žáků s nedostatečnou znalostí češtiny, kteří mají nárok na jazykovou přípravu a/nebo se jí účastní.
- Ostatní žáci s nedostatečnou znalostí češtiny chodí do škol neurčených nebo těch, kde není otevřená jazyková skupina.

Jazyková podpora v SŠ

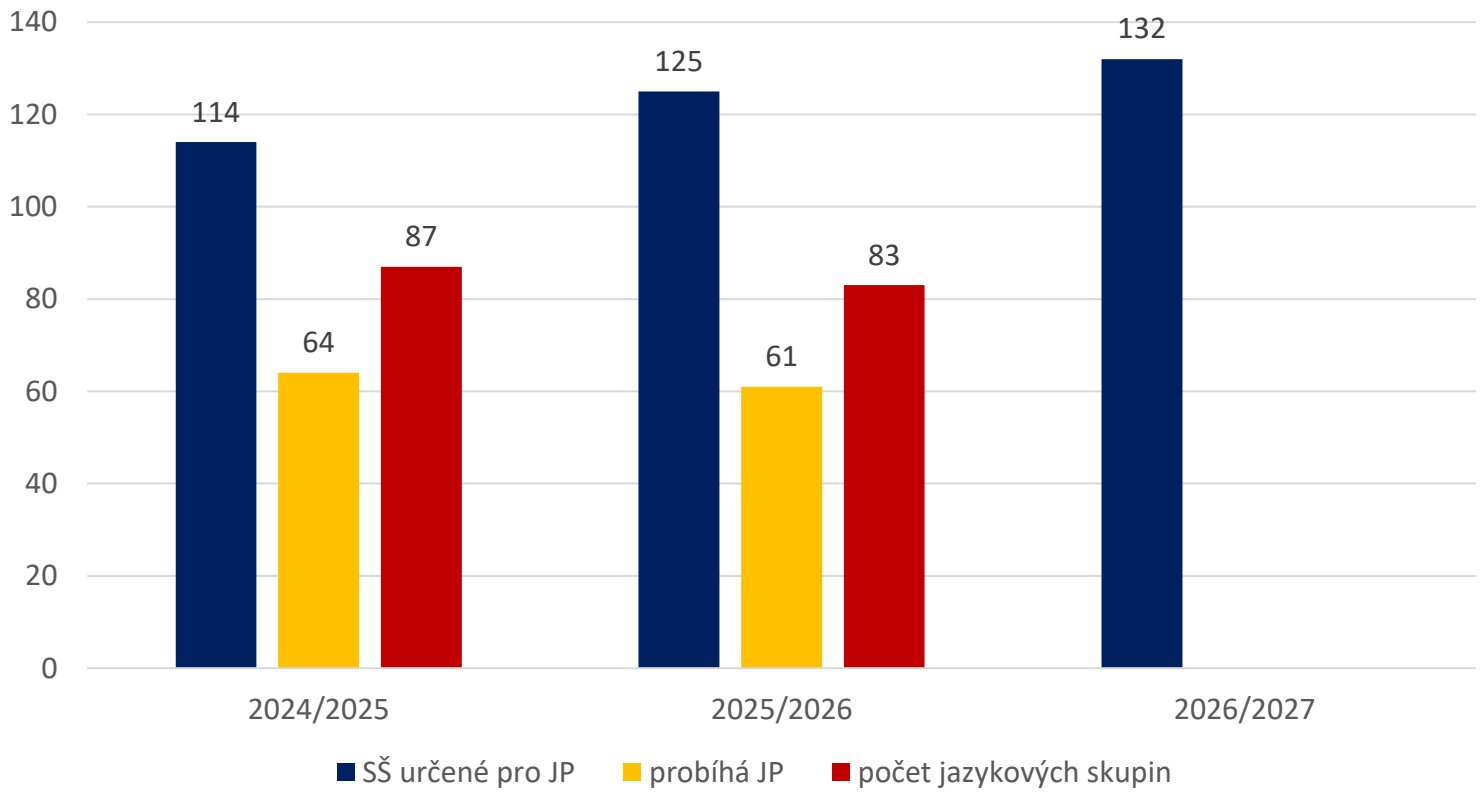
- **Jazyková příprava** - účast **17 %** žáků (35 % z žáků, kteří na ni měli nárok)

Nárok na jazykovou přípravu měla zhruba polovina žáků školami identifikovaných jako žáci s nedostatečnou znalostí češtiny.

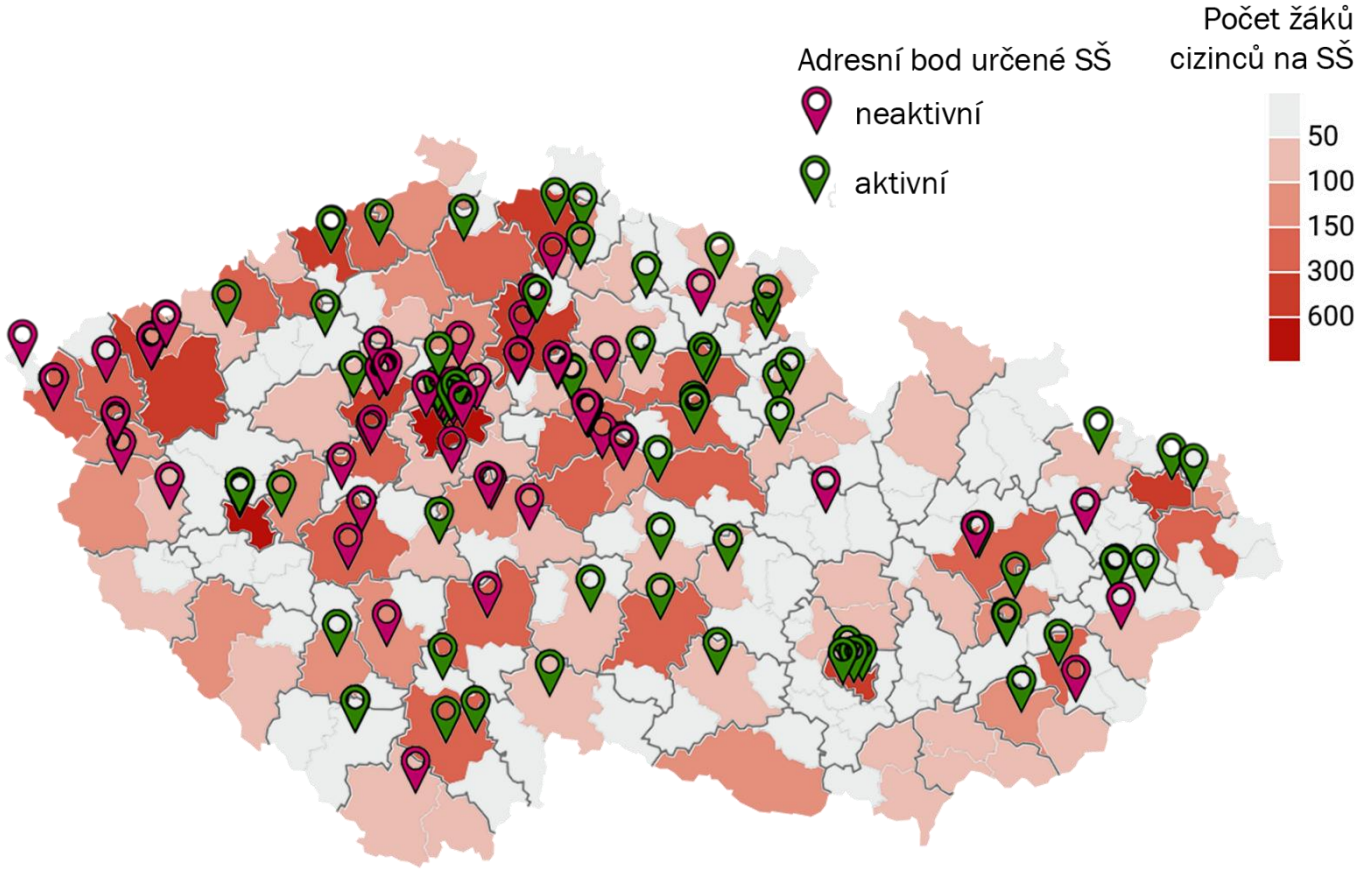
- **Podpůrná opatření** - účast **13 %** žáků
- **Jazyková podpora ve školách** - účast **45 %** žáků

Střední školy určené pro jazykovou přípravu – ne ve všech probíhá jazyková příprava

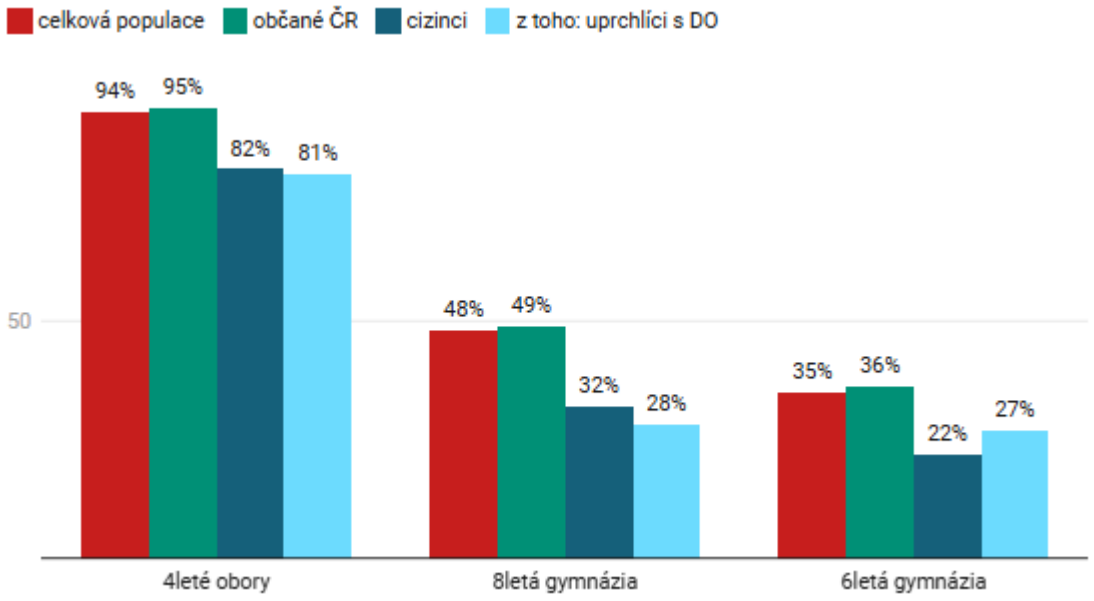
Střední školy určené pro jazykovou přípravu, poskytování jazykové přípravy a žáci cizinci

- 2024/2025 – určené školy tvořily cca 10 % všech středních škol, v nichž studovali žáci cizinci

Přijímací zkoušky na SŠ

- Různé strategie spojené s výběrem školy i přijímacím řízením
- Výsledky 1. a 2. kola přijímacích zkoušek žáků, žáků cizinců a uprchlíků s dočasnou ochranou v roce 2025 – **16 % žáků cizinců** se dostane na SŠ až v druhém kole

Přijatí na SŠ

	4-leté obory	z toho ve 2. kole	8-letá gym.	z toho ve 2. kole	6-letá gym.	z toho ve 2. kole
občané ČR	118 373	8 492	8 855	207	2 348	86
cizinci celkem	8 278	1 579	377	14	113	0
z toho uprchlíci s DO	2 785	581	61	2	29	0
celkem	126 651	10 071	9 232	221	2 461	86

Předčasné ukončení SŠ studia

- Analýza forem ukončení studia 2020-2025
- Úspěšné ukončení SŠ: Občané ČR **64,1 %**

  Cizinci **35,5 %** (DO 17,7 %; Ostatní cizinci 38,2%)
- U cizinců častější zanechání studia (31 %), přestup (12 %) a nebo nepostoupení do vyššího ročníku
- Podíl úspěšných ukončení studia se s každým rokem mírně zvyšuje
- Úspěšnost u závěrečné zkoušky: Občané ČR 72,3 %

  Cizinci rozdíly podle občanství (Rumunsko 60,5 %; Rusko 46 %;

  Vietnam 45,4 %; Ukrajina 33,7 %; Mongolsko 33,2 %)
- Cizinci častěji řeší problémy v maturitním studiu přestupem na jinou školu, v nematuritních oborech zanecháním studia

Doporučení: sledovat jazykovou úroveň a podporovat školy

- Sledovat jazykovou úroveň / míru potřebné podpory na třech úrovních – i jen odhadem
- Sledovat účast žáků cizinců ve vzdělávání – s využitím dat MV i MPSV
- Podporovat jak žáky, tak školy
  - Např. vytvořit oborové kurzy češtiny pro maturitní i nematuritní obory škol
  - Mít nabídku online kurzů češtiny pro středoškoláky
- Sledovat účast v jazykové přípravě a její efekt
  - Zvážit změnu určení nároku -> podle potřeby, ne podle délky školní docházky
  - Monitorovat důvody pro které není v určených školách uskutečňována jazyková příprava
- Sledovat potřeby škol při poskytování jazykové přípravy a další podpoře žáků